

Nederrijkswoud

Een wandeling door de afwisselende en heuvelachtige bossen van Groesbeek, met af en toe open (heide)velden.

Lengte: 16 kilometer; verkorte route 9 km

Tijdsduur: 4,5 uur, korte variant 2,5 uur

Startpunt: Groesbeek, Dorpsplein (bij het gemeentehuis)

Parkeren: op het parkeerterrein aan de Houtlaan (achter het gemeentehuis, let op: parkeerzones)

Openbaar vervoer: vanaf Nijmegen buslijn 5 naar Groesbeek, halte kerk

Horeca onderweg: diverse cafés en restaurants in het centrum van Groesbeek, Zweef-Inn (tel. 024 - 3580205) bij het zweefvliegterrein tussen punt 5 en 6

Routebeschrijving (zie ook het kaartje hiernaast)

1. Dorpsplein

- vanaf het Dorpsplein rechtsaf de Dorpsstraat in
- eerste weg rechtsaf Mooksestraat en op Y-splitsing rechtsaf Binnenveld
- weg volgen tot in bos, weg wordt paadje, steeds rechtdoor tot kruising met brede, onverharde weg (bij de voormalige spoorwegovergang)

2. Nederrijkswoud en Kleefs Reichswald

Op de hoogste delen van de heuvels van Groesbeek ligt van oudsher bos. Ooit liep dat bos van de poorten van Nijmegen tot voorbij het Duitse Kleef en Goch. Dat schijnt het Ketila of Ketelwald geheten te hebben. Later in de middeleeuwen heette het Rijkswald,

bos dat behoorde bij de rijksstad Nijmegen. Toen al was het oerbos grotendeels verdwenen door overmatige beweiding en houtkap. Aan het eind van de middeleeuwen werd een deel van het gebied Kleefs (later Brandenburgs en Pruisisch) grondgebied en kreeg de naam Reichswald. Het Gelderse deel werd Nederrijkswald of -woud genoemd. Dit Nederrijkswald is tussen 1650 en 1850 overgegaan in particuliere handen waarbij landgoederen ontstonden.

Vanaf 1930 heeft de overheid (Staatsbosbeheer) deze weer deels opgekocht en opengesteld voor publiek: Wolfsberg, Muntberg, Hooge Hoenderberg, But en Dekkerswald. In het bos zijn nog vele overblijfselen uit vroeger tijden te vinden zoals wallen, lanen, oude verbindingswegen, leemkuilen en drenkplaatsen voor het vee dat toen in het bos werd geweid. In het verleden is er veel naaldbos, vooral grove den, aangeplant voor de houtproductie. Tegenwoordig richt het bosbeheer zich op het tot stand brengen van gemengd bos met verschillende soorten loof- en naaldbomen van verschillende leeftijden. Dat is beter voor de natuur.

- op de kruising rechtdoor en achter de slagboom het linkerpad nemen, meteen daarna op Y-splitsing rechts aanhouden
- voorbij de picknicktafel op viersprong rechtsaf naar beneden; u kruist een brede bosweg en daarna een fietspad, steeds rechtdoor
- aan einde rechtsaf, spoorbruggetje over

3. De Hooge Hoenderberg

Aan de overzijde van het spoorbruggetje staat 'het grotje' zoals Groesbekers dit bouwwerk noemen. Het markeert de grens van het voormalige landgoed De Hooge Hoenderberg. De heer Van Stokkum, een gefortuneerde natuursteenhandelaar uit Rotterdam, legde hier in de jaren twintig van de vorige eeuw op heide bos aan. De grond gold toen als zeer slecht. Met grote moeite en hoge kosten liet hij spitten en bemesten. Hij bouwde een toeristische accommodatie die inmiddels weer is afgebroken. Ook liet hij de weg waar u nu overheen loopt, aanleggen. Deze is, hoewel vrij recht, toch vol afwisseling. Heuvel op, heuvel af, langs bos van zeer uiteenlopende ouderdom en soort.

Het idee voor de grot deed Van Stokkum in Lourdes op. Ervoor staat een grote zwerfsteen waarin hij in dichtvorm de gedragsregels voor bezoekers liet beitelen. Decennialang heeft deze steen op

een andere plek gestaan, in 2010 is hij weer op zijn oude plaats gezet. Kijkt u ook even naar de tekst op de achterkant van deze steen. Ook het kruisbeeld (tussen 4 en 5) is op initiatief van de landgoedeigenaar geplaatst, temidden van een tiental breed uitgegroeide oude dennen. Het geheel vormde de zgn. Woudkapel.

- vanaf het bruggetje het tweede pad naar links nemen, een brede bosweg die naar links afbuigt
- steeds rechtdoor, tot voorbij het hoogste punt (open plek links van het pad), naar grote kruising met 'brandboom'

4. Brandboom

Op de open plek die u zojuist passeerde, het hoogste punt van de Hooge Hoenderberg, heeft tot 2010 een brandtoren gestaan. Voordat deze toren er was, in de na-oorlogse jaren, behielp Staatsbosbeheer zich met een oude beuk. In de top was een plateau gebouwd. Na de oorlog was het brandgevaar erg groot vanwege de nog alom aanwezige munitie die een kettingreactie van explosies op gang kon brengen. De brandboom is gekapt, omdat hij niet vitaal meer was en gevaar opleverde voor wandelaars. Op dezelfde plek is nu een nieuwe beuk geplaat.

- op kruising linksaf, langs kruisbeeld, pad eindigt bij weg
- linksaf op asfaltweg en voorbij de spoorwegovergang rechtsaf het open heidegebied in
- op Y-splitsing rechts aanhouden

5. Mulderskop

U bent hier in het meest noordelijke stukje Limburg, op een terrein dat bij het Groesbeeks bos hoort. De markante eikenwal recht voor u is een historische grenswal. De Mulderskop maakte ooit deel uit van de uitgestrekte Mookerheide die vanaf Nijmegen tot voorbij Mook op de zandige westflank van de stuwwal lag. Behalve op de Mookerheide lag ook in het Nederrijkswald veel hei. Na vele pogingen met wisselend resultaat lukte het pas in de 19de eeuw om overall grootschalig nieuw bos aan te planten.

De Mulderskop is een staatsnatuurmonument. Het is het broedgebied van de nachtzwaluw, een zeldzame vogel die op de grond broedt en 's nachts actief is. Een bijzondere plant is de rode dophei die hier de oostelijke grens van haar verspreidingsgebied bereikt en maar op een paar plekken in Nederland voorkomt. In 2010 is hier een groot project voor heideherstel gestart. Om het leefgebied van aan heide gebonden diersoorten te verbeteren, worden de nog resterende heidevelden vergroot en met elkaar verbonden. Bijzondere diersoorten zoals de gladde slang, zandhagedis, zadelsprinkhaan en bruine eikenpage krijgen zo weer een kans.

- aan einde door klaphek en rechtsaf
- aan einde rechtsaf op asfaltweg (linksaf over de brug is de Zweef-Inn)
- na de spoorwegovergang bij ANWB-paddenstoel 24755 linksaf (richting Nijmegen)
- bij de volgende paddenstoel 24754 rechtsaf (richting Groesbeek) en vóór de slagboom linksaf parkeerterrein op
- volg vanaf hier de rode paaltjesroute, neem de rechtertak; u volgt deze route nu een heel eind tegen de aangegeven richting in

Rode dophei

6. Kraaiendal

Het Kraaiendal is een van de mooiste stukjes van het Groesbeekse bos. In de middeleeuwen liep door dit dal een belangrijke weg naar het westen. De weg is een van de weinige restanten van de middeleeuwse bosindeling die grotendeels het verloop van hoog en laag volgde. De ingrijpende herindeling van rond 1730 snijdt onafhankelijk van het reliëf kaarsrecht door het bos. Daar danken we de doorgaande rechte wegen aan, zoals Biesseltsebaan, Zevendalsebaan, Derdebaan en Knapheideweg.

Er staan prachtige oude beuken en zeldzaam oude dennenbomen. Op de wat steilere stukken van het pad vindt afspoeling plaats; onderaan zo'n hellinkje vinden we het aangespoelde blonde zand. Op de lichtere plekken zijn talloze beukenzaailingen opgekomen die elkaar verdringen in de strijd om het licht. Afgebroken en omgevalen bomen liggen te vergaan. Schimmels en mossen versnellen het rotten. De overgebleven stompjes zijn aan alle kanten geperforeerd door spechten.

- almaar rechtdoor tot op kruising met brede, onverharde bosweg die naar rechts wegdraait (aan uw linkerhand ziet u een groep oude beuken staan)

Verkorte route

- op kruising rechtsaf en meteen linksaf bospad in
  - pad wordt rode paaltjesroute, bij Y-splitsing links aanhouden
  - pad eindigt bij brede onverharde weg met fietspad ernaast
- Vervolg de route bij punt 9

Vervolg lange route:

- ga op kruising linksaf, blijf deze brede weg volgen (rode paaltjesroute slaat af)
- neem op de veelsprong het derde pad van links, een brede bosweg waarlangs aan de rechterkant dicht naaldbos staat
- aan einde linksaf op brede bosweg
- bij bankje, nog vóór het open gebied, rechtsaf door de wal en meteen linksaf, daarna direct weer rechtsaf een bospad in

Grote bonte specht

7. Dekkerswald

Dit bos hoorde lange tijd bij het gelijknamige sanatorium Dekkerswald. Het werd vooral gebruikt voor de jacht en houtproductie en was niet toegankelijk voor publiek. Binnen een omheind gebied van 20 ha werden damherten, wilde zwijnen en een enkele moeflon gehouden. Het wild werd bijgevoerd, totdat het rijp was voor afschot in het jachtseizoen. De omstreden drijfjacht op de zwijnen riep destijds veel protesten op. Sinds 2002 is dit deel van het bos eigendom van Staatsbosbeheer en is het hek verwijderd. Het wild is afgeschoten. Damherten en moeflons zijn uitheemse dieren die hier eigenlijk niet thuishoren. Wilde zwijnen wel, maar die mogen volgens de Nederlandse wet slechts in enkele afgesloten gebieden leven. De natuur volgt echter haar eigen wetten. De wroetsporen die u her en der aantreft, vormen het bewijs dat het wilde zwijn in het Groesbeeks bos voorkomt. Mogelijk wist een aantal dieren te ontkomen. Mogelijk zit er ook wild bij dat afkomstig is uit het naburige Duitse Reichswald. Inmiddels gaan er stemmen op om het leefgebied van wilde zwijnen in ons land uit te breiden.

Dood hout doet leven! Dekkerswald is een van de twee plekken in het Rijk van Nijmegen waar het vliëgend hert voorkomt. Geen zoogdier, maar een zeldzame kever die wel 9 cm groot kan worden. De naam dankt het insect aan de enorme kaken van het mannetje die doen denken aan het gewei van een hert. De larven leven zo'n vier tot acht jaar in vermolmde eikenstobben. Omdat de vrouwtjes bovendien nogal honkvast zijn, is de soort kwetsbaar, wanneer de voortplantingsplek ongeschikt is geworden.

- let op: routewijziging! Zie laatste pagina voor de aanwijzingen. De wal van punt 8 kunt u vanaf de gewijzigde route niet meer zien.

8. De But

De wal naast de weg heet de Butsewal. Deze vormde in de 18de eeuw de grens tussen bos dat nog redelijk te exploiteren viel (links) en bos dat door eeuwenlange rooibouw zo was gedegeneerd, dat er alleen nog wat heide en struikgewas stond (rechts).

De bossen van de But staan op hoge en droge grond. De stuwwal reikt hier tot ruim 90 meter boven NAP. Het bos is armetierig. Op kapvlakten, in bermen en op voormalig zandwinningsterrein staat nog heide. Elders op vele plaatsen in het Groesbeekse bos is de heide verdrongen door stikstofminnende planten zoals bramen die profiteren van verrijking van de bodem met stikstof uit de lucht. Ook de blauwe bosbes heeft het moeilijk, maar

Blauwe bosbes

in het schrale bos van de But komt de plant meer dan elders nog voor. Tot ver in de 20ste eeuw was de bosbessenpluk een belangrijke bron van inkomsten voor de arme bevolking.

- volg het pad rechtdoor tot kruising met brede zandweg (met aan weerszijden jonge boomaanplant), daar linksaf
- rechtdoor op twee kruisingen met witte en groene paaltjes,

- vervolgens rechtsaf bij picknicktafel, naar het open veld
- op het open veld eerste pad naar rechts het bos in, ga aan einde rechtsaf
- op kruising linksaf, een zandweg met jonge laanboompjes
- eerste weg rechtsaf (bij picknicktafel) en vervolgens op kruising linksaf langs voetbalveldje
- op kruising met brede, onverharde weg rechtdoor en daarna tweede bospad rechtsaf (niet bospaadje rechtdoor!)
- kort vóór het open veld (camping) rechtsaf het bos in (bij paaltje mountainbikeroute)
- almaar rechtdoor, u kruist een brede zandweg met wallen en oude bomen, ook op de volgende kruising met een brede zandweg met jonge laanboompjes rechtdoor
- bij asfaltweg oversteken en rechtdoor het bos in richting 'Pompstation De Muntberg'; tel vanaf de asfaltweg het aantal afslagen naar links, neem het vierde pad naar links (dit is een route voor ruiters en aangespannen wagens)
- almaar rechtdoor, heuvel op en heuvel af
- het pad eindigt bij een brede zandweg met daarnaast een fietspad

9. Maldensebaan

De onverharde weg met fietspad die u oversteekt is de Maldensebaan, een van de vele kaarsrechte zandwegen die het Groesbeekse bos doorsnijden. Vaak wordt gedacht dat alles wat krom is, ook oud is. Hier is dat typisch niet het geval. De rechte zandwegen dateren bijna allemaal van het begin van de 18de eeuw (rond 1730). De bochtige wegen daarentegen zijn veelal aangelegd in de eerste helft van de 20ste eeuw (rond 1930).

- aan overzijde door de wal en meteen linksaf, parallel aan fietspad. Volg het bospaadje dat even later van de wal af naar rechts buigt en uitloopt in een breder pad
- pad volgen tot voorbij het natuurkampeerterrein en de voormalige spoorwegovergang
- na de spoorwegovergang linksaf naar het beginpunt.

Ketelwald

Ooit was het één bos, het Ketelwald. Een machtig oerbos van eiken en beuken in het gebied tussen Nijmegen en Xanten. In de middeleeuwen hoorde het bij de palts van Nijmegen. Vermoedelijk is keizer Otto III (980-1002) in het Ketelwald geboren ("in silva, quae Ketil vocatur" vert. in het bos dat Ketelwald wordt genoemd). Het woud is al lang geleden gekapt. Wat resteert is het Reichswald in Duitsland en een versnipperd bosgebied aan de Nederlandse kant van de grens. Sinds 2005 werken enkele grote boseigenaren samen aan versterking van de natuurwaarden in het Ketelwaldgebied. Hun doel is een grensoverschrijdend, samenhangend bos tot stand te brengen dat het leefgebied van planten en dieren vergroot.

Het edelhert neemt daarbij een bijzondere plaats in. Het dier

leeft hier nu alleen in het Reichswald, maar moet zich in de toekomst weer aan beide zijden van de grens kunnen begeven. En ver daarbuiten, want er is een plan gemaakt om grote natuurgebieden in Nederland door middel van zgn. robuuste verbindingen met elkaar te verbinden. In het kielzog van edelherten zullen ook andere dieren en veel planten hun leefgebied kunnen uitbreiden.

In het Ketelwaldgebied zullen in de komende jaren diverse projecten uitgevoerd worden. Zo wordt er gewerkt aan heideherstel en ligt er een plan voor herstel van veenmoerassen. En in het bosbeheer zal meer rekening worden gehouden met de ecologische waarde van de verschillende houtbestanden. In delen van het bos zal in de toekomst niet meer worden gekapt en mogen de bomen echt oud worden.

Routewijziging 'Nederrijkswoud'

Vanwege de plaatsing van een wildraster langs de Nijmeegse baan is de route van de wandeling 'Nederrijkswoud' vanaf punt 7 tot voorbij punt 8 gewijzigd:

Routewijziging - - - -

7. Dekkerswald (wetenswaardigheden, zie boekje)

- bospad volgen door het dalletje heen, daarna op kruising rechtsaf
- u passeert een bank, daarna op kruising bij opengekapte plek linksaf (dit is de 3e afslag naar links)
- langs dit pad ziet u rechts door de bomen de bebouwing van Dekkerswald
- op de volgende kruising rechtsaf naar het hek van Dekkerswald, u verlaat nu het bos
- na het hek de asfaltweg rechtdoor volgen, langs de gebouwen Eikenhorst en De Kentering, bij de doodlopende weg (naar Het Laar) houdt u rechts aan, even later buigt de weg naar links naar de uitgang bij de Nijmeegse baan
- steek de drukke weg (voorzichtig!) over en ga rechtdoor het klaphek door

U bent nu op De But (zie tekst punt 8 in uw boekje, de genoemde wal kunt u vanaf hier niet zien).

- volg het laantje tot de grote kruising waar u linksaf gaat (blauwe en groene paaltjesroute), u zit nu weer op de route uit het boekje. Meteen daarna rechtsaf naar het open veld
- vervolg de route vanaf het 3e streepje onder punt 8 in het boekje ('op het open veld eerste pad naar rechts het bos in' etc.).